

Dr. sc. Branka Rešetar, docentica
Pravnog fakulteta Sveučilišta u Osijeku

Una Josipović, mag. iur.

SPORNA PITANJA BRAČNE STEČEVINE S OSVRTOM NA BANKOVNE UGOVORE BRAČNIH DRUGOVA

UDK: 347.6

Pregledni rad

Primljeno: 15.11.2012.

Cilj rada jest predstavljanje pojedinih problema povezanih s bankovnim ugovorima koje sklapaju osobe koje žive ili su u vrijeme sklapanja ugovora živjele u bračnoj zajednici. Pitanja se odnose na: preciziranje definicije bračne stečevine, analizu pravne naravi plaće i drugih vrsta zarade bračnih drugova u kontekstu bankovnog i ovršnog prava, pravni učinka isticanja obveznopравnih zahtjeva u postupku razvrgnuća bračne stečevine, odgovornost bračnih drugova za novčane tražbine, te pravni položaj bračne stečevine u postupcima ovrhe i osiguranja. Navedena pitanja se razmatraju u kontekstu sklapanja bankovnih ugovora između banke i osobe koja je živjela ili živi u bračnoj zajednici i to: ugovora o otvaranju i vođenju tekućeg računa, te tri vrste ugovora o kreditu – stambeni, nenamjenski i ugovor o kreditu za kupnju motornog vozila.

Ključne riječi: *bračna stečevina, bračni drugovi, bankovni ugovori*

1. UVOD

Imovinski odnosi bračnih drugova¹ izravno su Obiteljskim zakonom² regulirani prilično skromnim brojem odredaba, premda su problemi koji se pojavljuju kad bračni drugovi sklapaju pravne poslove kao sudionici pravnog prometa u praksi značajni. Navedeni problemi u kontekstu imovinskih odnosa bračnih drugova se u pravilu ne pokazuju za trajanja bračne zajednice, međutim oni izlaze na vidjelo nakon što se bračni drugovi odluče za njezin prestanak, te za razrješenje međusobnih imovinskih odnosa. U tom se smislu kao poseban problem u praksi pokazalo sklapanje ugovora između banaka i osoba koje se nalaze u bračnoj zajednici, tzv. bankovnih ugovora. Naime, na imovinske odnose osoba koje žive

*Tema „Bračna stečevina i bankovni ugovori“ pripada diplomskom radu mag. iur., Une Josipović kojoj sam bila mentor pri odabiru teme i izradi diplomskog rada.

Za nastanak rada u sadašnjem (bitno izmijenjenom obliku) želim se zahvaliti prof. dr. sc. Aldu Radoloviću sucu Ustavnog suda RH, prof. dr. sc. Vladi Belaju, doc. dr. sc. Saši Nikšiću, doc. dr. sc. Hanu Ernstu te Marini Parać Garmi, sutkinji Općinskog suda u Zagrebu, koji su me svojim komentarima i sugestijama potaknuli na daljnja razmišljanja o ovoj tematici, kao i na publiciranje ovog rada.

¹ Sve što se u ovom tekstu odnosi na bračne drugove, jednako se odnosi i na izvanbračne drugove. Da bi izvanbračna zajednica proizvela imovinskopravne učinke potrebno je raditi se o životnoj zajednici neudane žene i neoženjenog muškarca, koja traje najmanje tri godine ili kraće ako je u njoj rođeno zajedničko dijete (čl. 258. ObZ-a).

² Narodne novine, br. 116/03, 17/04, 136/04, 107/07, 61/2011. (u daljnjem tekstu ObZ).

u bračnoj zajednici, ukoliko nisu sklopile bračni ugovor, primjenjuje se zakonski režim stjecanja imovine, pri čemu *sva imovina stečena radom (ili koja potječe iz te imovine) za trajanja bračne zajednice predstavlja bračnu stečevinu na kojoj su bračni drugovi suvlasnici u jednakim dijelovima* (članak 248. i članak 249. ObZ-a). Banke s druge strane imaju svoja pravila poslovanja s građanima, pri čemu činjenica bračnog statusa klijenta na normativnoj razini ne igra nikakvu ulogu.

Cilj ovog rada jest predstavljanje pojedinih problema povezanih s bankovnim ugovorima koje sklapaju osobe koje žive ili su u vrijeme sklapanja ugovora živjele u bračnoj zajednici.

Pitanja koja će se u radu otvoriti odnose se na: preciziranje definicije bračne stečevine, analizu pravne naravi plaće i drugih vrsta zarade bračnih drugova u kontekstu bankovnog i ovršnog prava, pravni učinak isticanja obveznopravnih zahtjeva u postupku razvrgnuća bračne stečevine, odgovornost bračnih drugova za novčane tražbine, te pravni položaj bračne stečevine u postupcima ovrhe i osiguranja. Navedena pitanja će se potom razmotriti u kontekstu sklapanja bankovnih ugovora između banke i osobe koja je živjela ili živi u bračnoj zajednici i to: ugovora o otvaranju i vođenju tekućeg računa, te tri vrste ugovora o kreditu – stambeni, nenamjenski i ugovor o kreditu za kupnju motornog vozila.

2. BRAČNA STEČEVINA PREMA OBITELJSKOM PRAVU I TEORIJI GRAĐANSKOG PRAVA

2.1. Preispitivanje definicije bračne stečevine

Obiteljsko pravo bračnu stečevinu definira kao *imovinu koju su bračni drugovi stekli radom za vrijeme trajanja bračne zajednice ili potječe iz te imovine* (članak 248. ObZ-a).³

U bitna obilježja bračne stečevine se tako ubrajaju: imovina, rad, trajanje bračne zajednice i suvlasništvo kao pravna narav bračne stečevine.⁴

Pojam *imovine* je u teoriji građanskog prava višeznačan, tako da danas postoji nekoliko značenja: gospodarsko, pravno i knjigovodstveno.⁵ U okvirima

³ O povijesnom razvoju instituta bračne stečevine, odnosno zajedničke imovine bračnih drugova, kao i komparativnom prikazu normativnog uređenja bračne stečevine u različitim europskim pravnim sustavima vidi više u: Rešetar, B., Imovinski odnosi bračnih drugova u Europi, u Imovinskopravni aspekti razvoda braka – hrvatski, europski i međunarodni kontekst, Rešetar, B. i Župan, M. (ur.), Pravni fakultet u Osijeku, Osijek, 2011., str. 429.-452.

⁴ Usp. Korać Graovac, A., Imovinski odnosi, u Alinčić, M. et al, Obiteljsko pravo, Narodne novine, Zagreb, str. 501. Isto tako Sučević, M., Nekretnine kao predmet bračne stečevine u: Dika, M., Jelčić, O., Josipović, T., Jug, J., Kontrec, D., Marković, N., Sučević, M. i Trzun, J., Nekretnine kao objekti imovinskih prava, Narodne novine d.d., Zagreb, 2006., str. 45.

⁵ U gospodarskom smislu imovina jest skup dobara koja pripadaju određenom subjektu, dok se u knjigovodstvenom kontekstu definira kao ukupnost pasive. Klarić, P. i Vedriš, M., Građansko pravo, Narodne novine, Zagreb, 2006., str. 94.-97.

građanskog, pa tako i obiteljskog prava služimo se isključivo pravnim značenjem imovine. U tom smislu imovina kao pravna kategorija definirana u teoriji građanskog prava jest *skup subjektivnih imovinskih prava predstavljenih jednim nositeljem*,⁶ dok prema definiciji istaknutoj u općoj teoriji prava imovinu čine *sva prava čiji su predmeti stvari kao i ona prava koja sadrže tražbine, a mogu se izraziti u novcu*. Tako se sva imovinska dobra mogu mjeriti u novcu i nisu strogo osobne prirode, te mogu biti predmet pravnog prometa.⁷

U tom smislu bi bračnu stečevinu trebala činiti sva subjektivna imovinska prava koja proizlaze iz imovinskopravnih odnosa bračnih drugova pod daljnjim uvjetima postojanja rada i bračne zajednice u vrijeme njihovog stjecanja. Povezujući zakonsku definiciju bračne stečevine s teorijskom definicijom imovine, proizlazi kako bračnu stečevinu osim *stvarnih prava* poput prava vlasništva i drugih stvarnih prava ulaze i *prava na tražbine* koja izviru iz obveznopravnih odnosa u koje je stupio ili se našao jedan od bračnih drugova. Iz toga bi nadalje proizlazilo da bi jedan bračni drug *ex lege* imao pravo na dio tražbine koja pripada drugom bračnom drugu - vjerovniku određenog obveznopravnog odnosa. Međutim, ovo bi bilo u potpunoj suprotnosti s pravnom naravi obveznopravnog odnosa, jer ovaj djeluje samo između strana koje se nalaze u određenom obveznom odnosu.⁸

Stoga, uzimajući u obzir relativnost obveznog prava, u bračnu stečevinu ne bi ulazila sva imovina, nego samo ona koja se odnosi na subjektivna stvarna prava, za razliku od subjektivnih obveznih prava na tražbine, koja izvorno pripadaju isključivo onom bračnom drugu koji je sudionik određenog obveznog odnosa.⁹

U pogledu imovine kao bitnog elementa zakonske definicije bračne stečevine, možemo zaključiti da ona odstupa od teorijske definicije imovine stvarajući svoje samostalno značenje, ali istodobno i niz praktičnih problema u pravnom prometu, što ćemo vidjeti u nastavku ovog rada.

Rad kao bitno obilježje stjecanja bračne stečevine se u ObZ-u koristi u gospodarskom, a ne u pravnom smislu, s obzirom da rad nije neposredan pravni

⁶ *Ibid.*

⁷ Vidi: Klarić, P. i Vedriš, M. op. cit. (bilj. 5), str. 95.-97. i Vrban, D., Država i pravo, Golden marketing, Zagreb, 2003., str. 293.

⁸ Pravni odnos između dužnika i vjerovnika se ne tiče trećih osoba i stoga obvezno pravo ne može djelovati protiv njih. U obveznom su odnosu osobe točno određene. Vidi: Klarić, P. i Vedriš, M., op. cit. (bilj. 5), str. 379.

⁹ Tako npr. ukoliko je samo jedan bračni drug kupac neke stvari, drugi bračni drug ne može mimo ugovora biti stranka tog dvostranoobveznog odnosa kupoprodaje, niti ima pravo na tražbinu poput zahtjeva za uknjižbom ili predajom stvari temeljem kupoprodaje, premda stječe stvarno pravo suvlasništva na predmetnoj nekretnini temeljem zakonske odredbe o bračnoj stečevini. Dakle, drugi bračni drug nema pravo na tražbinu prema prodavatelju, ali ima pravo na tražbinu prema bračnom drugu kupcu, pod uvjetom da je stvar plaćena sredstvima stečenima temeljem rada i za trajanja bračne zajednice. Ista stvar je stečena temeljem dvije pravne osnove: kupoprodajnog ugovora u odnosu na onog bračnog druga koji je kupac i temeljem zakona (ObZ) u odnosu na drugog bračnog druga. Kad se u literaturi stvarnog prava govori o stjecanju zarađenog u bračnoj zajednici, zapravo se govori o prijelazu dijela prava vlasništva stvari koju je stekao jedan bračni drug kao neposredan stjecatelj, na drugog bračnog druga. Usp. N. Gavella, N., Stjecanje prava vlasništva u Gavella, N., Josipović, T., Gliha, I., Belaj, V. i Stipković, Z., Stvarno pravo, Narodne novine, Zagreb, 2007., str. 570.

temelj stjecanja u našem pravnom sustavu. Kad Gavella u građanskopravnoj teoriji govori o stjecanju zarađenog u bračnoj zajednici, tada on govori o prijelazu dijela prava vlasništva stvari koju je stekao jedan bračni drug kao neposredan stjecatelj na drugog bračnog druga. Gavella tvrdi da se ovaj prijelaz prava vlasništva zbiva po sili zakona samim time što je stečena stvar postala bračna stečevina prvog bračnog druga.¹⁰ Dakle, ni u teoriji građanskog prava rad nije pravna osnova stjecanja prava vlasništva.

ObZ s druge strane ne definira vrstu rada kao pretpostavku za stjecanje imovine koja predstavlja bračnu stečevinu, te stoga svaki oblik rada predstavlja jednaku vrijednost i jednaki doprinos bračnoj stečevini.¹¹

Trajanje bračne zajednice, kao bitno obilježje bračne stečevine, vremensko je određenje značajno za pitanje stjecanja imovine koja bi trebala biti predmet bračne stečevine. Za postojanje bračne zajednice potrebna je volja (*animus*) bračnih drugova, bez obzira žive li bračni drugovi faktički odvojeno, primjerice ako jedan od njih živi i radi u jednom gradu ili državi, a drugi sam ili s djecom živi u drugom gradu ili državi.¹² Nasuprot tome, uslijed nedostatka volje za bračnom zajednicom, primjerice ako bračni drugovi više ne dijele životne sadržaje, ne komuniciraju, ne izlaze zajedno, ne održavaju intimne odnose i sl., bračna zajednica prestaje, što ne bi bilo jednostavno dokazati u sudskom postupku.¹³

Treće obilježje bračne stečevine jest njezina pravna narav. Naime, bračni drugovi su u jednakim dijelovima *suvlasnici* na stvarima koje ulaze u bračnu stečevinu ako nisu drugačije ugovorili (članak 249. stavak 1. ObZ). Na bračnu stečevinu se primjenjuju odredbe stvarnog i obveznog prava (članak 249. stavak 2. ObZ). U tom se smislu na izvršavanje prava iz suvlasništva, zatim upravljanje stvari, te na razvrgnuće suvlasništva primjenjuju odredbe ZVSP-a. Pitanje suvlasništva u jednakim dijelovima na bračnoj stečevini se smatra neoborivom predmjetom,¹⁴ u pogledu čega se izjasnila i sudska praksa.¹⁵

2.2. Predmeti bračne stečevine u pravnoj literaturi i sudskoj praksi

ObZ izričito navodi da u bračnu stečevinu ulazi dobit od igara na sreću te

¹⁰ *Ibid.*, str. 569.-570.

¹¹ Vidi više u: Korać Graovac, A., op. cit. (bilj. 4), str. 500.-501. i Belaj, V., Bračna stečevina po Obiteljskom zakonu, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, v. 23, br. 1, 179-200 (2002.), str. 182.

¹² Bračna zajednica jest «*posvemašnja zajednica interesa bračnih drugova koja se očituje kroz seksualnu, psihičku i ekonomsku zajednicu*», Prokop, A., Komentar Osnovnog zakona o braku, Zagreb, 1969. prema: Sučević, M., op. cit. (bilj. 4), str. 45.

¹³ Korać Graovac, A., op. cit. (bilj. 4), str. 503.

¹⁴ Hrabar, D., Status imovine bračnih drugova - neka pitanja i dvojbe, Godišnjak: aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse-građansko, trgovačko, radno i procesno pravo u praksi / Hrvatsko društvo za građanskopravne znanosti i praksu, Zagreb, 9 (2002.), 43-62, str. 46.

¹⁵ Vidi komentar uz čl. 249. st. 1. ObZ u Alinčić, M., Bakarić Abramović, A., Belajec, V., Dika, M., Hrabar, D., Hrvatinić, B., Jakovac-Lozić, D. i Korać Graovac, A., Obiteljski zakon, Narodne novine d.d., Zagreb, 2009., str. 330.

imovinska korist od autorskog prava i autorskom pravu srodnih prava ostvarenih tijekom bračne zajednice (članak 252. i članak 254. ObZ). Autorsko djelo je vlastita imovina autora, no imovinska naknada za pravo izvođenja, novac stečen prodajom slike ili skulpture je bračna stečevina.¹⁶

Osim imovinske koristi od autorskog prava i autorskom pravu srodnih prava, ObZ ne određuje izričito što sve može biti predmet bračne stečevine, pa se većina prava koja nisu izričito navedena u ObZ-u definiraju u pravnoj literaturi i praksi.

Tako se kao predmet bračne stečevine u obiteljskopravnoj literaturi navode: plaća (zarada, honorar), vlasništvo na pokretninama i nekretninama, vlasništvo trgovačkog društva ili obrta ako su osnovani imovinom koja ulazi u bračnu stečevinu;¹⁷ kao i vlasništvo na predmetima koji služe za obavljanje profesionalne djelatnosti (alati, instrumenti); ušteđevina u novcu; prihodi od bračne stečevine npr. u obliku kamatne štednje ili najamnine stana; kao i vlasništvo na predmetima za osobnu uporabu.¹⁸

U literaturi stvarnog prava se navodi kako bračna stečevina može biti:

a) Sve ono što bilo koji od bračnih drugova stekne radom (stvari i prava stečena na ime zarade i to plaća stečena na temelju ugovora o radu ili djelu, kao i novac primljen na ime tih prava), te sve ono što bračni drug stekne radom po općim pravilima stvarnog prava.

b) Sve što «potječe iz imovine stečene radom» (kamate i drugi plodovi te ostale koristi od stvari i prava koje već jesu bračna stečevina, kao i stvari i prava stečeni trošenjem bračne stečevine, odnosno stvari i prava stečeni na ime naknade štete za uništenje ili propalu stvar ili pravo koji su bili predmeti bračne stečevine).¹⁹

Unatoč činjenici da se plaća bračnih drugova u pravnoj literaturi uvijek nabraja kao predmet bračne stečevine na prvom mjestu, pogled na plaću iz perspektive radnog, obveznog i ovršnog prava nas ipak dovodi u određenu sumnju. Naime, premda bi plaća nesporno trebala biti bračna stečevina na kojoj su bračni drugovi suvlasnici u jednakim dijelovima, postavlja se pitanje kako ovu tvrdnju pomiriti s činjenicom da pravo na obveznopravni zahtjev prema poslodavcu pripada isključivo onom bračnom drugu koji je stranka određenog ugovora o radu.²⁰ Nadalje, kad se uzme u obzir da poslodavac plaću u pravilu isplaćuje na bankovni račun svog zaposlenika, te da drugi bračni drug prema bankovnim propisima nema pravo uvida u taj bankovni račun, pa u vezi s tim nema niti pravo upravljanja, odnosno raspolaganja plaćom drugog bračnog druga, sumnja u plaću na kojoj su bračni

¹⁶ Vidi više u: Hrabar, D., op. cit. (bilj. 14), str. 49.

¹⁷ Prema Jeliniću bračni drugovi temeljem Obiteljskog zakona i odredaba o bračnoj stečevini ne mogu postati vlasnici trgovačkog društva. Vidjeti o tome Jelinić, Z., Bračna stečevina u kontekstu Zakona o trgovačkim društvima, u: Rešetar, B. i Župan, M. (ur.), Imovinskopравни aspekti razvoda braka, Pravni fakultet u Osijeku, Osijek, 2011. str. 121.-135.

¹⁸ Hrabar, D., op. cit. (bilj. 14), str. 52. i Korać Graovac, A., op. cit. (bilj. 4), str. 506.

¹⁹ Gavella, N., op. cit. (bilj. 9), str. 567.-568.

²⁰ Odgovor bi ovdje mogao biti jednak tumačenju stjecanja prava suvlasništva (bračne stečevine) na stvari kad je samo jedan bračni drug kupac. Vidi bilješku 9.

drugovi suvlasnici se pojačava. Konačno pravo bračnog druga da sredstvima osiguranja prilikom sklapanja bankovnog ugovora o kreditu optereti svoju plaću u cijelosti za duže vremensko razdoblje primjerice od 10, 20 i više godina, bez da je za to potrebna bilo kakva suglasnost ili informiranje drugog bračnog druga, opravdano nas navodi na potrebu preispitivanja pravnog položaja plaće bračnog druga u kontekstu bračne stečevine.²¹

Određene odgovore na pitanje što sve može biti bračna stečevina nam daje i sudska praksa. Tako prema stajalištu Vrhovnog suda RH u bračnu stečevinu ulaze: vlasništvo stana kupljenog novcem bračnih drugova (neovisno o tome što je kupoprodajni ugovor zaključio samo jedan bračni drug), kao i vlasništvo stana na kojem su oba bračna druga imala stanarsko pravo, a otkupio ga je samo jedan od njih. Nasuprot tome u bračnu stečevinu ne ulaze: iznosi isplaćeni jednom bračnom drugu s osnova naknade pretrpljene štete, vlasništvo na nekretnini koju je jedan bračni drug stekao na javnoj dražbi i platio pozajmljenim novcem, vlasništvo automobila kupljenog na kredit nakon prestanka bračne zajednice.²²

Niz je pitanja koja su ostala neriješena poput prava iz životnog osiguranja ili dodatnog mirovinskog osiguranja, prava iz namjenske štednje, te prava na temelju dionica i udjela u trgovačkim društvima.²³ Što se tiče prava na temelju dionica i poslovnih udjela treba imati na umu da nije riječ o pravima stvarnopravnog karaktera, već o specifičnim obveznopravnim odnosima koji se formiraju ulaganjem novca i stvari te stjecanjem dionica i udjela u društvima.²⁴

2.3. Upravljanje i raspolaganje bračnom stečevinom, te zaštita trećih osoba

Jedina odredba koju ObZ sadrži u pogledu upravljanja bračnom stečevinom odnosi se na poslove redovite uprave, u pogledu kojih se smatra da je drugi bračni drug dao svoj pristanak, ako se ne dokaže suprotno (članak 251. ObZ). ObZ nas

²¹O problemu plaće kao predmetu ovrhe u vezi sa suglasnošću bračnog druga za zapljenom i zadužnicama vidi *infra*. 3.2.b) *Nenamjenski kredit i izlučni prigovori bračnog druga u ovršnom postupku*.

Pogled u komparativne sustave dodatno potkrjepljuje prethodno postavljena pitanja u vezi s plaćom. Naime, premda u austrijskom i mađarskom zakonodavstvu nema izričite odredbe o plaćama i drugim novčanim primanjima koja proizlaze iz rada, sudska praksa se bavila ovim pitanjem te odredila da plaća ulazi u bračnu stečevinu. S druge strane izričitu zakonsku odredbu da plaća ulazi u bračnu stečevinu sadrže francusko, talijansko, belgijsko i poljsko zakonodavstvo. Nasuprot tome, bugarski je zakonodavac zakonom odredio da plaće bračnih drugova ne ulaze u bračnu stečevinu, osim ukoliko su investirane u nju. Nabrojani sustavi u osnovi su sustavi poput našeg u kojima vrijedi zakonski režim bračne stečevine, odnosno zajedničke imovine. Boele-Woelki, K., Braat, B., Curry-Sumner, I. (eds), *European Family Law in Action*, vol. IV Property relations between spouses, Intersentia, Antwerp-Oxford-Portland, 2009., str. 359.-365. Usporedba hrvatskog s njemačkim pravnim sustavom u području imovinskih odnosa bračnih drugova po pitanju plaće i zarade nije relevantna, jer njemački sustav nije sustav bračne stečevine, već sustav u kojem za trajanja braka svaki bračni drug ima svoju vlastitu imovinu, te njome samostalno upravlja.

²²Vidi više u: Brežanski, J., Dioba bračne stečevine u praksi Vrhovnog suda, u: Rešetar, B. i Župan, M. (ur.), *Imovinskopravni aspekti razvoda braka*, Pravni fakultet u Osijeku, Osijek, 2011. str. 78.- 87.

²³Vidi više u: Hrabar, D., op. cit. (bilj. 14), str. 55.-56.

²⁴Vidi više u: Jelinić, Z., op. cit. (bilj. 17), str. 121.-135.

istovremeno upućuje na primjenu ZVSP, tako da se na upravljanje i raspolaganje bračnom stečevinom pored navedene odredbe ObZ-a primjenjuju odredbe od članka 37. do 46.

Kako je svaki bračni drug vlasnik idealne polovice stvari koja ulazi u bračnu stečevinu, kao i suvlasnik u odnosu na cijelu stvar, potrebno je najprije razlikovati upravljanje i raspolaganje idealnim dijelom pojedine stvari, a potom upravljanje i raspolaganje nad cijelom stvari – predmetom bračne stečevine.

Jedan bračni drug može svojim idealnim dijelom stvari slobodno raspolagati, bez traženja pristanka drugog bračnog druga, no to može činiti samo ako time ne dira u tuđa prava.²⁵ To bi značilo da bračni drug može samostalno otuđiti svoj idealni dio, primjerice polovicu stana ili kuće, bez pristanka drugog bračnog druga, samo ako tim raspolaganjem ne bi umanjio ukupnu vrijednost stvari iz bračne stečevine.²⁶

Što se tiče izvršavanje prava suvlasništva nad stvarima koje ulaze u bračnu stečevinu potrebno je razlikovati poslove redovite uprave i poslove izvanredne uprave, no i za jedne i druge potreban je pristanak drugog bračnog druga. Jedina razlika je u pravnoj naravi pristanka, koji u slučajevima izvanredne uprave mora biti izričit, a u slučajevima redovne uprave se predmnjeva. Dakle, kod poslova redovite uprave postoji predmnjeva da je drugi bračni drug dao svoj pristanak, ako se ne dokaže suprotno (članak 251. ObZ).

Poslovi redovite uprave su oni koji se poduzimaju radi redovitog održavanja, iskorištavanja i uporabe stvari za njezinu redovitu svrhu, ako ne izazivaju pretjerano velike troškove, te su to takvi poslovi za koje se prema uobičajenom tijeku stvari može očekivati da je njihovo obavljanje u interesu svih suvlasnika.²⁷ ZVSP ne navodi koji bi to poslovi mogli biti, no navodi da se u sumnji smatra da posao premašuje okvir redovitog upravljanja (članak 41. stavak 2. ZVSP). Poslovi redovite uprave bili bi primjerice redovito održavanje nekretnine poput krečenja, popravka krova ili zamjene razbijenog prozora i slično. U pogledu poslova redovite uprave na pokretninama to bi bili primjerice popravak na automobilu ili kućanskim uređajima, kao i poslovi njihovog redovitog servisiranja.

ZVSP s druge strane nabraja koji su to **poslovi izvanredne uprave**: promjena namjene stvari, veći popravci, dogradnja, nadogradnja, preuređenje, otuđenje cijele stvari, davanje cijele stvari u zakup ili najam na dulje od jedne godine, osnivanje hipoteke na cijeloj stvari, davanje pokretne stvari u zalog, osnivanje stvarnih i osobnih služnosti, stvarnog tereta li prava građenja na cijeloj stvari. Za ove poslove traži se suglasnost svih suvlasnika (članak 41. stavak 1. ZVSP).

U slučajevima kad se jedan bračni drug protivi poduzimanju pojedinih pravnih poslova redovite uprave, odluku će na prijedlog jednog ili oba bračna druga donijeti sud u izvanparničnom postupku (članak 40. stavak 3. ZVSP-a), a ako se

²⁵ Gavella, N. op. cit. (bilj. 9), str. 689.

²⁶ Korać Graovac, A., op.cit. (bilj. 4), str. 506.-507.

²⁷ Gavella, N. op. cit. (bilj. 9), str. 693.

radi nedostatku suglasnosti o poslovima izvanredne uprave bračni drugovi mogu tražiti razvrgnuće bračne stečevine (članak 41. stavak 3. ZVSP-a).

ObZ štiti treće osobe i to kod poslova redovite uprave kad se smatra da je drugi bračni drug dao svoj pristanak, osim ako se ne dokaže suprotno (članak 251. ObZ) i u odnosu na raspolaganje stvarnim pravima koja trebaju biti upisana u zemljišne knjige, odnosno javne upisnike (članak 255. stavak 2. ObZ). Za poštenu treću osobu se ono što je upisano u zemljišne knjige i druge javne upisnike smatra istinitim, a to znači da uvid u zemljišne knjige pruža uvid u pravo stanje zemljišta, prema načelu povjerenja u istinitost i potpunost zemljišne knjige (članak 8. stavak 2. i 3. ZZK).

Međutim, unatoč zakonom zajamčenoj zaštiti poštenih trećih osoba u skladu s načelom povjerenja u istinitost i potpunost zemljišne knjige, praksa Ustavnog i Vrhovnog suda još uvijek je neujednačena i kontradiktorna. Tako najviši sudovi u pojedinim slučajevima štite načelo povjerenja u zemljišne knjige, dok u drugim slučajevima još uvijek prednost daju načelu ravnopravnosti bračnih drugova u pogledu stjecanja i raspolaganja bračnom stečevinom.²⁸

2.4. «Razvrgnuće i dioba bračne stečevine» i/ili «postupak uređenja imovinskih odnosa bračnih drugova»

ObZ nema posebnih odredaba o razvrgnuću i diobi bračne stečevine,²⁹ tako da se, kao što je već ranije rečeno, primjenjuju odredbe stvarnog prava, odnosno odredbe članka 47-56. ZVSP. Svaki bračni drug ima pravo na razvrgnuće suvlasništva u svako doba, dakle i za vrijeme trajanja braka i poslije prestanka braka, osim: a) kad bi to bilo na štetu drugog bračnog druga, odnosno u nevrijeme koje je privremene naravi ili b) kad je razvrgnuće ograničeno zakonom (npr. članak 101. stavak 2. ZVSP) ili c) ako je bračni drug očitovanjem svoje volje sam ograničio pravo na razvrgnuće suvlasništva (članak 47. ZVSP).

Suvlasništvo na bračnoj stečevini se može razvrgnuti u cijelosti ili samo nad pojedinom stvari ili pravu (članak 48. stavak 1. ZVSP), koje potom ulazi u sastav vlastite imovine bračnih drugova.

Prema ZVSP bračni drugovi mogu razvrgnuti bračnu stečevinu *sporazumno*

²⁸ O različitim stavovima i praksi vidi i usporedi: Korać Graovac, A., op. cit. (bilj. 4), str. 507.-508. i Josipović, T. i Ernst, H., Uloga zemljišnih knjiga u pravnom prometu bračnom stečevinom, u Liber amicorum in honorem Jadranko Crnić, Novi informator, 2009., str. 571.-572.

Vidi i usporedi odluke Ustavnog suda od 13. listopada 2004., posl. broj U-III-493/2002 (NN 150/04) i Vrhovnog suda od 19. listopada 2005., posl. broj Rev 142/04., prema: Sučević, M., op. cit. (bilj. 4), str. 46.-47. i 63.-64. Od novijih odluka vidi i usporedi: odluke Ustavnog suda U-III-362/2004 i U-III-821/2007, te odluku Vrhovnog suda Rev 335/06., prema: Josipović, T. i Ernst, H., ibid, str. 548.-566.

²⁹ Potrebno je razlikovati *razvrgnuće* bračne stečevine od *diobe* stvari. Dioba stvari je samo jedan način razvrgnuća suvlasništva npr. fizička dioba jedne pokretne stvari ili geometrijska dioba nekretnine na dvije manje zemljišne čestice. Međutim, ponekad razvrgnuće diobom stvari neće biti moguća, ali će se razvrgnuće suvlasništva ipak provesti na drugi način. Npr. ukoliko su bračni drugovi suvlasnici na jednom jednosobnom stanu kojeg nije moguće podijeliti na drugi način osim civilnim razvrgnućem – prodajom i podjelom novca među bračnim drugovima. Usp., Gavella, op. cit. (bilj. 9), str. 708.

(dobrovoljno) ili u sudskom postupku (članak 48 ZVSP). Ako razvrgnuće želi samo jedan od bračnih drugova ili ga žele oboje, a ne mogu se sporazumjeti o podjeli imovine koja ulazi u bračnu stečevinu, tada će na njihov zahtjev razvrgnuće provesti sud u sudskom postupku, prema pravilima izvanparničnog postupka (članak 48. stavak 3. i članak 49. stavak. 4. ZVSP). Postoji li spor oko toga što ulazi u imovinsku masu bračne stečevine, tada o tom pitanju također odlučuje sud, ali prema pravilima parničnog postupka.³⁰

Razvrgnuće suvlasništva na **nekretninama** koje ulaze u bračnu stečevinu moguće je po ekvivalentu ukoliko postoji više nekretnina na kojima su bračni drugovi suvlasnici, zatim geometrijskom diobom ukoliko su npr. suvlasnici na jednoj zemljišnoj čestici, te civilnim razvrgnućem ili isplatom. Ako su bračni drugovi suvlasnici iste nekretnine koja se sastoji od zemljišta sa zgradom, pri čemu zgrada ima dijelove koji su samostalne uporabne cjeline tada je moguća i uspostava etažnog vlasništva umjesto razvrgnuća bračne stečevine.

Kad su u pitanju **pokretnine** koje ulaze u bračnu stečevinu poput automobila, broda, namještaja, slika, knjiga i sl. razvrgnuće bračne stečevine je moguće kao i kod razvrgnuća suvlasništva na nekretninama po ekvivalentu, zatim civilnim razvrgnućem ili isplatom. Suvlasništvo na jednoj pokretnoj stvari ponekad je moguće provesti i fizičkom diobom.

Pitanje razvrgnuća i diobe bračne stečevine čiji predmet su *dionice ili udjeli u trgovačkim društvima* također se može provesti sporazumno ili sudski, međutim u tom slučaju treba poštovati posebnosti njihove pravne naravi što je regulirano Zakonom o trgovačkim društvima.³¹

Sklapanje sporazuma o razvrgnuću bračne stečevine na neki od navedenih načina još uvijek ne znači i njezino razvrgnuće, jer sporazum predstavlja isključivo pravni temelj razvrgnuća. Ono će biti provedeno kad pravo vlasništva na nekretninama bude upisano u zemljišne knjige, odnosno kad pokretnine u skladu sa sporazumom budu predane u samostalan posjed jednom od bračnih drugova.³²

U postupku razvrgnuća se vrlo često ističu i zahtjevi obveznopravne naravi, bilo da se radi o međusobnim obveznopravnim odnosima bračnih drugova ili o tražbinama trećih osoba. U tom slučaju preostaje da se prethodno odlučuje i o njima, a tek nakon toga o razvrgnuću bračne stečevine.

Kako postojanje određenih tražbina predstavlja teret bračne stečevine, tako se postupak njezinog razvrgnuća, čija je narav u smislu ObZ i ZVSP stvarnopravna, isticanjem obveznopravnih zahtjeva sadržajno mijenja i pretvara u postupak uređenja sveukupnih imovinskih odnosa bračnih drugova. Stoga *dobrovoljno ili sudsko uređenje imovinskopravnih odnosa bračnih drugova predstavlja postupak konačnog uređenja njihovih ukupnih stvarnopravnih i obveznopravnih*

³⁰ Korać Graovac, A., op. cit (bilj. 4), str. 509.- 510.

³¹ Narodne novine, br. 111/93, 34/99, 52/00, 118/03, 107/07, 137/09. O bračnoj stečevini u kontekstu Zakona o trgovačkim društvima vidi više u: Jelinić, Z., op. cit. (bilj. 17), str. 121.-139.

³² Usp., Gavella, op. cit. (bilj. 9), str. 706.

odnosa. Riječ je o postupku koji je po svom sadržaju širi od postupka razvrgnuća i diobe bračne stečevine. To ne isključuje mogućnosti samostalnog razvrgnuća bračne stečevine – suvlasništva, ali samo onda kada izostanu bilo kakvi drugi obveznopravni zahtjevi.

Kako je stvaranje obveznopravnih odnosa dio svakodnevnice, tako i bračni drugovi za trajanja bračne zajednice vrlo često svaki za sebe ili oba zajednički sudjeluju u njihovom kreiranju. Pri tome odgovor na pitanje hoće li će te obveze teretiti bračnu stečevinu i o kojem njezinom dijelu ovisi prije svega o vrsti njihove odgovornosti.

S obzirom da se tema ovog rada tiče odnosa bračne stečevine i bankovnih ugovora, drugi dio rada ćemo posvetiti isključivo obveznopravnim odnosima bračnih drugova u vezi s bankovnim pravnim poslovima i njihovim pravnim učincima prema bračnoj stečevini.

No, prije toga ćemo se osvrnuti na odgovornost bračnih drugova za novčane obveze i mogućnosti njihovog namirenja uzimajući u obzir prisilne propise o bračnoj stečevini.

2.5. Odgovornost bračnih drugova za novčane obveze i njihovo namirenje

Dugovi bračnih drugova, odnosno njihove obveze nisu dio bračne stečevine nego predstavljaju njezin teret,³³ pri čemu iste mogu biti nenovčane i novčane.³⁴

U postupku razvrgnuća bračne stečevine se najčešće ističe postojanje upravo novčanih obveza bračnih drugova kako međusobno, tako i u odnosu na treće osobe. Pri tome je najprije potrebno odgovoriti na pitanje odgovornosti bračnih drugova za novčane obveze, a u ovršnom i na pitanje iz kojih se sredstva vjerovnici imaju pravo namiriti.

a) Odgovornost za novčane obveze prema trećima

Hoće li će bračni drugovi za novčane obveze prema trećim osobama odgovarati **samostalno, podijeljeno ili solidarno** ovisit će o pravnoj osnovi iz koje određena novčana obveza izvire. Ukoliko bračni drug samostalno sklapa pravni posao s trećim osobama, bez ikakvog sudjelovanja drugog bračnog druga (kao sudužnika ili jamca), tada on isto tako **samostalno odgovara** svom vjerovniku za preuzetu obvezu, bez obzira o kojoj se vrsti obveznopravnog odnosa radi.³⁵ Ovakav stav se

³³ Kačer, H., Dugovi i darovi pri diobi bračne stečevine, u: Rešetar, B. i Župan, M. (ur.), Imovinskopravni aspekti razvoda braka, Pravni fakultet u Osijeku, Osijek, 2011., str. 113.

³⁴ Slakoper, Z., Novčane tražbine i novac u Slakoper, Z. (ur.), Bankovni i financijski ugovori, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Mikrorad d.o.o., Rijeka, 2007., str. 69.-71.

³⁵ Primjerice ako jedan bračni drug zarađenim novcem kupuje automobil, tada isključivo on kao kupac odgovara prodavatelju za isplatu kupovne cijene i isključivo on ima pravo na zahtjev za predajom automobila. U slučaju sudskog postupka tužbeni zahtjev za isplatom kupovne cijene može biti usmjeren samo na onog bračnog druga koji je stranka kupoprodajnog ugovora. Ovrhu radi isplate kupovne cijene bi u tom slučaju bilo moguće provesti na primanjima samo onog bračnog druga koji je stranka

argumentira sljedećim: 1. ObZ ne sadrži niti jednu odredbu koja regulira pitanje odgovornosti bračnih drugova za ugovorno preuzete obveze, 2. ObZ upućuje na primjenu ZOO (članak 250. ObZ), 3. temeljna karakteristika subjektivnog obveznog prava jest relativnost, što znači da obvezno pravo djeluje samo između strana koje se nalaze u određenom obveznopravnom odnosu.³⁶

Neke djeljive obveze, posebno novčane, mogu teretiti oba bračna druga na način da svaki od njih odgovara *podijeljeno* za svoj dio duga. To će biti sve one obveze koje su preuzeli zajednički kao sudužnici, a da pri tom nije ugovorena njihova solidarna odgovornost, kao i primjerice novčane obveze koje proizlaze iz zakona i terete ih zajednički poput obveze uzdržavanja zajedničkog djeteta koje ne živi s roditeljima. Svaki od roditelja u tom slučaju ima vlastitu odgovornost za obvezu novčanog uzdržavanja djeteta, obje novčane obveze uzdržavanja imaju svoju samostalnu sudbinu, ali ih u materijalnopravnom pogledu veže jedinstvena pravna osnova.³⁷

Kad je u pitanju *solidarna odgovornost*, treba poći od definicije prema kojoj je solidarna obveza takav obveznopravni odnos u kojem je svaki od više suvjerovnika ovlašten zahtijevati ispunjenje cijele činidbe od bilo kojeg dužnika, a svaki od više sudužnika dužan je ispuniti cijelu činidbu premda je činidba djeljiva.³⁸ S aspekta solidarne odgovornosti bračnih drugova govorimo o njihovoj pasivnoj solidarnosti gdje bi svaki od bračnih drugova usprkos djeljivosti činidbe bio dužan ispuniti cijelu činidbu bilo kojem vjerovniku. Što se tiče nastanka solidarne obveze ili odgovornosti treba znati da je za njezin nastanak uvijek potrebna jedna od sljedećih pravnih osnova: a) ugovor, b) zakon i c) odredba posljednje volje (oporuka). Ako se radi o solidarnosti temeljem zakona nadalje treba znati da ista ne nastaje izravno iz zakona, nego zakon uz postojanje nekih činjenica i bez obzira na stranačku volju veže nastanak solidarne obveze.³⁹

Kad se postavi pitanje solidarne odgovornosti bračnih drugova, možemo tvrditi kako ista danas nije propisana niti jednim zakonom!⁴⁰ Stoga suprotno od

kupoprodajnog ugovora ili na njegovoj polovici bračne stečevine. Unatoč svemu tome, kupljeni automobil ulazi u bračnu stečevinu i predstavlja suvlasništvo oba bračna druga. Tako dolazimo do paradoksa prema kojem bračni drug koji nije stranka kupoprodajnog ugovora s jedne strane ispunjenjem ugovora temeljem obiteljskopravne odredbe o bračnoj stečevini stječe pravo suvlasništva, a da s druge strane prema pravilima obveznog prava nema ugovornu ni zakonsku obvezu prema prodavatelju.

³⁶ Klarić, P. i Vedriš, M., op. cit. (bilj. 5), str. 379.

³⁷ *Ibid.*, str. 387.

³⁸ Djeljiva obveza nastaje kad je činidba djeljiva, a u obveznopravnom odnosu pojavljuje se više subjekata. (čl. 41. ZOO). Ako u djeljivoj obvezi ima više dužnika, obveza se među njima dijeli na jednake dijelove (izuzev drukčije ugovorene podjele) i svaki od njih odgovara za svoj dio duga. *Ibid.*

³⁹ Tako npr. ako više osoba uzrokuje zajedno štetu svi sudionici po zakonu odgovaraju solidarno (članak 1107. ZOO) ili ako pored roditelja odgovara za štetu i dijete, njihova je odgovornost solidarna (članak 1057. ZOO).

⁴⁰ Solidarna odgovornost bračnih drugova bila je propisana prijašnjim Zakonom o braku i porodičnim odnosima (NN 11/78, 27/78, 45/89, 51/89 i 59/90), prema kojem su bračni drugovi odgovarali solidarno za obveze koje je preuzeo jedan bračni drug za tekuće potrebe bračne odnosno obiteljske zajednice. Međutim, danas ni ObZ, ni ZVSP, pa tako ni ZOO ne propisuju solidarnu odgovornost bračnih drugova za obveze bilo koje vrste, pa tako niti za obveze koje proizlaze iz bračne stečevine, ističe Kačer, smatra da bi

stava izraženog u obiteljskopravnoj literaturi prema kojem «*oba bračna druga solidarno odgovaraju za poduzete redovite poslove iz bračne stečevine, te po općim pravilima građanskog prava o odgovornosti suvlasnika za tražbine iz bračne stečevine*»,⁴¹ takvoj solidarnoj odgovornosti bračnih drugova nedostaje pravna osnova.⁴²

b) Namirenje vjerovnika i bračna stečevina

Nakon što se utvrdi odgovornost bračnih drugova za nastale obveze postavlja se pitanje namirenja vjerovnika, što se nerijetko ostvaruje u ovršnom postupku. Tako bi se u slučaju *samostalne odgovornosti* jednog bračnog druga vjerovnik trebao moći prisilno namiriti isključivo iz vlastite imovine bračnog druga dužnika i/ili iz njegove polovice bračne stečevine.⁴³ U slučaju da bi radi namirenja novčane tražbine koju vjerovnik ima prema jednom bračnom drugu, bile poduzete ovršne radnje na cijeloj stvari koja je predmet bračne stečevine (osim ako se radi o pokretnini), drugi bračni drug kao suvlasnik te stvari bi mogao prema pravilima ovršnog prava podnijeti izlučni prigovor i tražiti od suda da proglasi ovrhu na toj stvari nedopuštenom (članak 74. stavak 1. OZ).

Dakle, kod ovrhe na stvarima (nekretninama i pokretninama) na kojima su bračni drugovi suvlasnici, kad je tražbina usmjerena samo prema jednom bračnom drugu, drugi bračni drug se može poslužiti sredstvima ovršnog prava i zaštititi svoj dio bračne stečevine. Međutim, kad se ovrha provodi na novčanim sredstvima jednog bračnog druga koji je dužnik tada nailazimo na problem. Naime, ovrha na novčanim sredstvima dužnika (ovršenika) se provodi na novčanim sredstvima po svim računima i oročenim novčanim sredstvima u svim bankama, prema osobnom identifikacijskom broju ovršenika, bez njegove suglasnosti i bez obzira ako u osnovi za plaćanje nije određena ovrha na novčanim sredstvima po svim računima i oročenim novčanim sredstvima (članak 4. stavak 1. ZPONS).⁴⁴ Pretpostavimo li da se radi o samostalnoj odgovornosti jednog bračnog druga koja je nastala primjerice iz obveze povrata duga prije ulaska u bračnu zajednicu ili se radi o prisilnoj naplati poreza na vlastitu nekretninu ili nasljedstvo, provedba ovrhe

radi pravne sigurnosti najprihvatljivije rješenje bilo kad bi ObZ solidarnu odgovornost izričito propisao. Kačer, H., op. cit. (bilj. 61), str. 114.

⁴¹ Korać Graovac, A., op. cit. (bilj. 4), str. 520.

⁴² ZVSP u članku 55. stavak. 4 govori o solidarnoj odgovornosti suvlasnika prilikom razvrgnuća suvlasništva, međutim tu se radi o solidarnoj odgovornosti između suvlasnika u pogledu materijalnih i pravnih nedostataka onoga što je svaki od njih stekao, koja se procjenjuje prema pravilima o odgovornostima prodavatelja. Gavella, N., op. cit. (bilj. 9), str. 717. Ova se odredba ne može primjenjivati na razvrgnuće bračne stečevine s obzirom da se radi o odgovornosti jednog bračnog druga prema drugom u odnosu na dio koji mu je pripao u vlasništvo. Solidarnost može postojati samo kod obveznog odnosa u kojem se pojavljuje više sudionika na jednoj, drugoj ili obje strane.

⁴³ Ovdje se radi o pojednostavljenom objašnjenju, s obzirom da se prilikom sklapanja pravnih poslova, posebno veće vrijednosti, uvijek vodi računa o pojačanju obveznog odnosa, tj. osiguranju tražbine instrumentima obveznog ili instrumentima stvarnog prava.

⁴⁴ Ovrha se neće provoditi na novčanim sredstvima koja su izuzeta od ovrhe (čl. 4. st. 2. ZPONS), a na provedbu ovrhe na odgovarajući način se primjenjuju zakoni kojima se uređuju ovršni, carinski i porezni postupak, osim ako što drugo nije određeno ovim Zakonom (čl. 4. st. 3.)

po svim novčanim sredstvima i po svim računima jest u suprotnosti s odredbom ObZ-a prema kojoj se imovina bračnih drugova stečena radom za vrijeme trajanja bračne zajednice ili potječe od te imovine smatra njihovim suvlasništvom (članak 248. ObZ-a). U tom smislu se ovrha teorijski ne bi smjela provesti na cijelim novčanim iznosima po računima i oročenim novčanim sredstvima bračnog druga koji je dužnik (ovršenik), već samo u iznosu od jedne polovice. Naime, bračni drug ovršenika temeljem pravne naravi bračne stečevine trebao bi imati pravo zahtijevati da se njegova polovica novčanih sredstava stečenih radom za trajanja bračne zajednice izuzme od ovrhe!

U slučaju *podijeljene odgovornosti* prema kojoj svaki bračni drug odgovara za svoj dio novčane obveze, ovrhovoditelj bi se mogao namiriti kako iz vlastite imovine, tako i iz bračne stečevine bračnih drugova u visini novčane obveze koja tereti pojedinog bračnog druga.

Za vjerovnike je u pogledu namirenja tražbine najprihvatljivija *solidarna odgovornost* bračnih drugova, s obzirom da je u tom slučaju moguće namiriti se iz cjelokupne imovine bračnih drugova, pri čemu se ne mora voditi računa radi li se o vlastitoj imovini bračnih drugova ili o njihovoj bračnoj stečevini.

Nakon prikaza zakonskih rješenja kojima se uređuju pojam, upravljanje, raspolaganje, te dioba i razvrgnuće bračne stečevine, kao i isticanja pojedinih spornih pitanja u vezi s tim, prelazimo na drugi dio rada u kojem se analiziraju određeni bankovni ugovori, te postavlja pitanje pravnih učinaka odabranih bankovnih ugovora koje sklapaju bračni drugovi dovodeći ih u vezu s pravnim uređenjem bračne stečevine.

3. BANKOVNI UGOVORI I BRAČNA STEČEVINA

U ovom će se dijelu rada analizirati oni bankovni ugovori koji se u svakodnevnom životu građana najčešće zaključuju i koji mogu biti od značaja za razmatranje odnosa pravnog uređenja bračne stečevine i pravnog uređenja bankovnih usluga, a to su: a) otvaranje i vođenje bankovnih računa i b) krediti (stambeni, nenamjenski, kredit za kupnju motornih vozila).

3.1. Ugovor o bankovnom tekućem računu

Ugovor o bankovnom računu jest najčešće sklapani bankovni ugovor, a u prilog tome govori činjenica da poslodavci isplaćuju plaće posloprimateljima na njihove tekuće račune.⁴⁵ ZOO odredbom članka 1007. definira ugovor o bankarskom tekućem računu kao ugovor kojim se banka obvezuje nekoj osobi otvoriti poseban račun i preko njega primati uplate te obavljati isplate u granicama njezinih novčanih sredstva i odobrenog kredita. Ovaj se ugovor uređuje u svega devet daljnjih odredaba, koje ostavljaju pravne praznine,⁴⁶ zbog čega banke

⁴⁵ Slakoper, Z., Ugovor o bankovnom računu u Slakoper, Z. (ur.) op. cit. (bilj. 62), str. 639.

⁴⁶ *Ibid.*, str. 640.

sastavljaju opće i posebne uvjete poslovanja kojima ih popunjavaju. Ugovori o bankovnom tekućem računu u stvarnosti se sklapaju adhezijom tj. prihvaćanjem unaprijed odredbi ugovora sastavljenih od strane banke na odgovarajućem obrascu u obveznom pisanom obliku.

U skladu s objavljenim općim uvjetima poslovanja jedne od banaka u Hrvatskoj (a to je praksa i ostalih banaka), ova banka temeljem pristupnice za tekući ili žiro račun te sklopljenog ugovora, otvara za korisnika jedan ili više računa.⁴⁷ Sve informacije i podatke koje je banka prikupila pri pružanju usluga smatraju se *bankovnom tajnom*, koje podatke banka smije dostaviti samo korisniku, nadležnim tijelima i drugim institucijama, na pisani zahtjev, sukladno Zakonu o kreditnim institucijama.⁴⁸

Premda ne postoji niti jedan propis kojim se nalaže da poslodavac plaće isplaćuje preko bankovnih računa, plaće se građanima isplaćuju upravo na taj način. S druge strane pitanje plaća i drugih vrsta zarade bračnih drugova niti ObZ ne regulira izričito, premda se svaka zarada smatra sastavnim dijelom bračne stečevine, s obzirom da se radi o sredstvima koja su dobivena radom za vrijeme trajanja bračne zajednice i koja su prema ObZ njihovo suvlasništvo (članak 248. i članak 249. stavak 1.).

U tom smislu se, iz perspektive obiteljskog prava, zarada isplaćena na bankovni račun građana koji živi u bračnoj zajednici smatra bračnom stečevinom na kojoj su bračni drugovi suvlasnici u jednakim dijelovima. To nadalje znači da svakome od njih zapravo pripada polovica zarade koja se nalazi na bankovnom računu samo jednog bračnog druga. Nasuprot tome prema bankovnim propisima novčanim sredstvima na bankovnom računu može upravljati samo korisnik računa, tako da drugi bračni drug bez punomoći, niti može upravljati svojim dijelom bračne stečevine, niti ima pravo uvida, odnosno informacije o novčanim sredstvima koja mu prema prisilnim propisima ObZ pripadaju.

Praktično rješenje ovog problema sukoba obiteljskopравnih propisa o bračnoj stečevini i bankarskih propisa, u slučaju izostanka punomoći, moguće je *de lege lata* riješiti jedino prisilnim sudskim putem. U tom bi smislu jedan bračni drug pravo na uvid i raspolaganje svojim dijelom bračne stečevine u obliku novčanih iznosa koji predstavljaju zaradu drugog bračnog druga, mogao steći tek sudskom odlukom u okviru postupka o razvrgnuću i diobi bračne stečevine.⁴⁹

⁴⁷ Ugovaranje, otvaranje i vođenje računa prema Općim uvjetima vođenja transakcijskog računa i pružanja usluga platnog prometa za potrošače Hypo Alpe-Adria-Bank d.d.

[http://www.hypo-alpe-adria.hr/home.nsf/r/Opci_uvjeti/\\$file/Opci_uvjeti_transakcijski_racun_gradjanstvo.pdf](http://www.hypo-alpe-adria.hr/home.nsf/r/Opci_uvjeti/$file/Opci_uvjeti_transakcijski_racun_gradjanstvo.pdf), str. 2, (posjećeno 8. rujna 2011.)

⁴⁸ Narodne novine br. 117/08, 74/09 i 153/09. (u daljnjem tekstu ZKI).

Pitanje bankovne tajne primarno je riješeno na zakonskoj razini tako da prema članak 168. ZKI-a svi podaci, činjenice i okolnosti koje je banka saznala na osnovi pružanja usluga i u obavljanju poslova s pojedinačnim klijentom predstavljaju **bankovnu tajnu**, koju je banka dužna čuvati.

⁴⁹ U europskim obiteljskopравnim sustavima poput našeg, tzv. sustavima bračne stečevine ili zajedničke imovine (*community assets*), poput Belgije, Francuske, Italije ili Španjolske zakonodavci određuju da plaće i druge vrste zarade ulaze *ex lege* u bračnu stečevinu ili zajedničku imovinu bračnih

3.2. Ugovor o kreditu

Ugovor o kreditu se prema odredbi članka 1021. ZOO sklapa između korisnika i banke koja se obvezuje korisniku kredita staviti na raspolaganje određeni iznos novčanih sredstava, na određeno ili neodređeno vrijeme, za neku namjenu ili bez utvrđene namjene, a korisnik se obvezuje banci plaćati ugovorene kamate i iskorišteni iznos novca vratiti u vrijeme i na način kako je to ugovoreno.⁵⁰

Kako je cilj ovog rada ukazati na proturječnosti i otvorena pitanja koja se pojavljuju u okolnostima sklapanja pojedinih bankovnih ugovora s osobom koja živi u bračnoj zajednici, u narednom dijelu rada ćemo se usredotočiti samo na one kredite koji se u svakodnevnom životu građana najčešće ugovaraju: *stambeni, nenamjenski i namjenski za kupnju motornog vozila.*

a) *Stambeni kredit*

Banke nude građanima različite vrste kredita čija je namjena kupnja stambene nekretnine, izgradnja, dogradnja ili nadogradnja postojećih stambenih nekretnina, kao i kupnja građevinskih zemljišta.⁵¹ Kao sredstva osiguranja povrata kredita banke u praksi najčešće ugovaraju: izjave o suglasnosti o zapljeni plaće, odnosno drugih stalnih primanja⁵² i/ili zadužnice⁵³ izdane od svih sudionika kredita. Ovo

drugova. Većina sustava pitanje upravljanja bračnom stečevinom reguliraju dalje na način da se upravljanje bračnom stečevinom uređuju detaljnije uzimajući pri tom u obzir vrstu imovine, odnosno radi li se o plaći, nekretnini, pokretnini i dr. Tako se u pogledu određene vrste imovine zahtijeva zajedničko upravljanje, a u određenim slučajevima primjerice kod raspolaganja sredstvima za rad dopušta se upravljanje samo jednog od bračnih drugova. Pored toga pojedina zakonodavstva poput španjolskog predviđaju dužnost bračnih drugova da se međusobno informiraju o ekonomskoj situaciji u pogledu zajedničke, pa čak i vlastite imovine. O imovinskim odnosima bračnih drugova u Europi vidi više u: Boele-Woelki, K., Braat, B., Curry-Sumner, I. (eds), *European Family Law in Action*, vol. IV Property relations between spouses, Intersentia, Antwerp-Oxford-Portland, 2009.

⁵⁰ ZOO kredite dijeli prema tome ugovara li se namjena korištenja sredstava, pa se prema tom kriteriju ugovori o kreditima dijele na *nenamjenske i namjenske*. Među namjenske ugovore o kreditu ubrajamo i potrošačke kredite. Daljnja podjela kredita ovisi od toga je li vraćanje kredita osigurano nekim od zakonom predviđenih sredstava osiguranja. Tako se krediti dijele na *osigurane i otvorene*, s tim što se osigurani dalje mogu dijeliti prema vrsti sredstva koje služi za osiguranje bankine tražbine. *Slakoper, Z., Ugovor o kreditu u Zakonu o obveznim odnosima, u Slakoper, Z. (ur.), op. cit. (bilj. 45), str. 496.* Potrošačko kreditiranje je osim ZOO detaljno uređeno posebnim Zakonom o potrošačkom kreditiranju (Narodne novine br. 75/2009, u daljnjem tekstu ZPK).

⁵¹ U stambene kredite još se ubraja i dogradnja ili adaptacija kuće/stana. Temeljem ZVSP, veći popravci, dogradnja, nadogradnja, preuređenje svlasničke cijele stvari smatraju poslom izvanredne uprave (članak 41. stavak 1. ZVSP-a), za koji se traži suglasnost oba bračna druga (naravno pod pretpostavkom da ta nekretnina predstavlja bračnu stečevinu).

⁵² Članak 124. OZ:

(1) *Dužnik može privatnom ispravom potvrđenom kod javnog bilježnika dati suglasnost da se radi naplate tražbine vjerovnika zapljene njegova plaća, odnosno drugo stalno novčano primanje, osim u dijelu u kojem je to primanje izuzeto od ovrhe. Suglasnost kojom se dopušta pljenidba plaće, odnosno drugog stalnog novčanog primanja za iznos koji je izuzet od ovrhe, ne proizvodi pravne učinke.*

(2) *Isprava iz stavka 1. ovoga članka izdaje se u jednom primjerku, ima značenje pravnog posla iz članka 90. stavka 1. ovoga Zakona, te pravni učinak pravomoćnog rješenja o ovrsti.....*

⁵³ Članak 125. OZ:

(1) *Dužnik može privatnom ispravom potvrđenom kod javnog bilježnika dati suglasnost da se radi naplate tražbine određenoga vjerovnika zapljene svi računi koje ima kod banaka te da se novac s tih*

su sredstva pomoću kojih se u slučaju ne vraćanja kredita osigurava izravno pokretanje ovršnog postupka, jer navedene suglasnosti i zadužnice imaju učinak pravomoćnog rješenja o ovrsi.

Banke nadalje i stvarnopravno osiguravaju svoje kreditne tražbine zasnivanjem založnog prava ili osnivanjem fiducijarnog vlasništva na nekretninama, a u svrhu obveznopravnog osiguranja vraćanja kredita banke u pravilu uvjetuju postojanje sudužnika ili jamaca.⁵⁴

Ukoliko ugovor o stambenom kreditu sklapa osoba koja se nalazi u bračnoj zajednici, tada banke o toj činjenici u praksi vode računa, premda se bračni status osobe koja sklapa ugovor o stambenom kreditu na normativnoj razini ne spominje niti na jednom mjestu. Dvije su daljnje okolnosti o kojima banke u praksi vode računa:

aa) *odgovornosti bračnih drugova za vraćanje kredita* i ab) *osiguranju tražbine zasnivanjem stvarnog prava na bračnoj stečevini*.

Prvo, u svim slučajevima u kojima se sklapa ugovor s osobom koja je u braku, banke u praksi zahtijevaju da drugi bračni drug bude sudužnik. Na taj način drugi bračni drug ujedno daje i suglasnost za sklapanje ugovora o kreditu, te istodobno ima položaj sudužnika. U slučaju neotplaćivanja kredita banke svoj zahtjev mogu usmjeriti i prema drugom bračnom drugu ukoliko je on sudužnik, čime unaprijed onemogućavaju bračne drugove da u eventualnom ovršnom postupku ističu određene vrste prigovora, primjerice da za ovakav posao izvanredne uprave nisu dali suglasnost. Ukoliko drugi bračni drug ne bi bio sudužnik, tada ne bi bilo moguće pokrenuti ovrhu u odnosu na njega, a on bi se mogao protiviti ovrsi na polovici bračne stečevine koja mu pripada.

Druga okolnost o kojoj banke unaprijed vode računa jest stvarnopravno osiguranje kredita osnivanjem hipoteke ili fiducije na nekretnini koja predstavlja bračnu stečevinu. Ako postoji upis u zemljišnim knjigama da su bračni drugovi suvlasnici nekretnine, banka za upis hipoteke ili fiducijarnog vlasništva na toj nekretnini uvijek traži suglasnost i drugog bračnog druga, što je uostalom nužno za bilo koju vrstu osnivanja tereta na nekretnini koja je u suvlasništvu. Međutim, nisu rijetki slučajevi u kojima određena nekretnina koja služi kao stvarnopravno osiguranje tražbine predstavlja izvanknjižno vlasništvo drugog bračnog druga. U tom slučaju neupisani bračni drug može poništavati pravni posao sklopljen između banke i bračnog druga koji je bez njegove suglasnosti raspolagao zajedničkom nekretninom.⁵⁵ Pri tome se misli na poništavanje samo dijela ugovora o kreditu

računa, u skladu s njegovom izjavom sadržanom u toj ispravi, isplaćuje vjerovniku. Takva isprava izdaje se u jednom primjerku i ima učinak pravomoćnoga rješenja o ovrsi kojim se zapljenjuje tražbina po računu i prenosi na ovrhovoditelja...

⁵⁴ Osnovni instrumenti osiguranja za stambeni kredit "Akcija", prema Hypo Alpe-Adria-Bank d.d.

[http://www.hypo-alpe-adria.hr/home.nsf/r/Krediti_brosure_s_primjerima/\\$file/stambeni_akcija_30.06.pdf](http://www.hypo-alpe-adria.hr/home.nsf/r/Krediti_brosure_s_primjerima/$file/stambeni_akcija_30.06.pdf), str. 3, (posjećeno 15. rujna 2011.)

⁵⁵ Rasprave o sukobu načela povjerenja u istinitost i potpunost zemljišnih knjiga i prisilnih obiteljskopравnih odredaba o bračnoj stečevini još uvijek traju. Vidi više u Sučević, M. op. cit. (bilj. 4), str. 35.-71. i Josipović, T. i Ernst, H., op. Cit. (bilj. 28), str. 571.-572.

i to onog koji se odnosi na stvarnopravno osiguranje tražbine, a ne i na ugovor o kreditu u cijelosti.⁵⁶

Poseban problem se pojavljuje u slučaju fiducijarnog osiguranja tražbine, o čemu će detaljnije biti riječi u dijelu rada pod c) *o namjenskom kreditu za kupnju motornog vozila*.

b) Nenamjenski kredit i izlučni prigovori bračnog druga u ovršnom postupku

Banka za ovakvu vrstu kredita zbog njihovog manjeg iznosa ne traži založno pravo na nekretninama ni pokretninama, a u određenim slučajevima ni jamce,⁵⁷ već se kao osiguranje vraćanja kredita uzima izjava o zapljeni na plaći svih sudionika u kreditu, zadužnica svih sudionika, polica životnog osiguranja, namjenski depozit i sl.⁵⁸ Premda se kod nenamjenskih, kao i kod stambenih kredita drugi bračni drug može navesti kao sudužnik, to u praksi banaka kod ove vrste kredita nije pravilo.

Povezivanjem ove vrste kredita s imovinskim odnosima bračnih drugova pojavljuju se dva međusobno uvjetovana pitanja: aa) *odgovornost za bankovnu tražbinu* i ab) *ovrha bankovnog potraživanja*.

Kako se kod nenamjenskih kredita zbog manjeg iznosa u pravilu ne traži sudjelovanje drugog bračnog druga niti njegova suglasnost, tako je odgovornost za vraćanje ove vrste kredita prema banci samostalna. To znači da ugovorni odnos postoji samo i isključivo između banke i korisnika kredita, te u skladu s tim bračni drug korisnik kredita odgovara samostalno za svoje obveze prema banci, bez obzira na namjenu kredita, a koja u stvarnosti može biti vrlo različita. Tako kredit može služiti za podmirivanje redovitih zajedničkih troškova kućanstva, uzdržavanje djece, zajedničko trošenje sredstava na obiteljski luksuz (putovanja, skijanja, ljetovanja), ali i za vlastite moralne i nemoralne potrebe bračnog druga korisnika kredita poput hobija, tretmana uljepšavanja, estetskih zahvata, kockanja, izvanbračnih provoda i slično. Svim nabrojanim aktivnostima na koje su utrošena sredstva kredita je zajedničko to što se ne stječe novo pravo na stvari, pa se tako ne stječe niti bračna stečevina, a istodobno se stvara novčana obveza koja tereti samo onog bračnog druga koji je u obveznopravnom odnosu s bankom. Drugu ugovornu stranu tj. banku ne zanima namjena u koju je potrošen kredit, već isključivo odgovornost korisnika kredita s kojim je ugovor o kreditu sklopljen. Kako se u pogledu vraćanja nenamjenskog kredita radi o samostalnoj odgovornosti bračnog druga koji je ugovor sklopio, tako se ovrha radi vraćanja

⁵⁶ Prema članku 324. stavak 1. ZOO ništetnost neke odredbe ugovora ne povlači ništetnost ugovora ako on može opstati bez ništete odredbe i ako ona nije bila ni uvjet ugovora ni odlučujuća pobuda zbog koje je ugovor sklopljen.

⁵⁷ Instrumenti osiguranja prema Hypo Aple-Adria-Bank d.d. za klijente banke koji imaju primanja u banci duže od 9 mjeseci i za klijente koji imaju primanja u banci do 9 mjeseci, ali se radi o iznosu manjem od 7.000,00 eura

[http://www.hypo-alpe-adria.hr/home.nsf/r/Krediti_brosure_s_primjerima/\\$file/AKCIJA_Nenamjenski_kredit-valutna_klauzula.pdf](http://www.hypo-alpe-adria.hr/home.nsf/r/Krediti_brosure_s_primjerima/$file/AKCIJA_Nenamjenski_kredit-valutna_klauzula.pdf), str. 2, (posjećeno 15. rujna 2011.)

⁵⁸ Vidi više modele instrumenata osiguranja A, B, C, *ibid*.

kredita ne bi mogla provesti na cijeloj bračnoj stečevini, već samo na polovici koja pripada bračnom drugu korisniku kredita, pa i onda kada su sredstava kredita potrošena zajednički ili uložena primjerice u estetske zahvate na drugom bračnom drugu. Jedina mogućnost koja u slučaju poremećenih odnosa bračnih drugova preostaje jest mogućnost bračnog druga koji je stranka ugovora o kreditu da postavi obveznopravni zahtjev za naknadom polovice kreditne svote prema drugom bračnom drugu. Ova bi se obveza naknade polovice kreditne svote temeljila na utvrđenoj činjenici da su kreditna sredstva utrošena na uzdržavanje zajedničke djece ili na troškove koji terete stvar u njihovom suvlasništvu (npr. kućne režije, porezi, troškovi servisa i registracije automobila i sl.).⁵⁹ No, to i dalje ne bi utjecalo na obveznopravni odnos bračnog druga korisnika kredita i banke kreiran ugovorom o nenamjenskom kreditu.

Poseban problem koji se pojavljuje kod ove, ali i drugih vrsta bankovnih ugovora, odnosi se na davanje suglasnosti o zapljeni na plaći (članak 124. OZ) ili davanja zadužnice (članak 125. OZ) korisnika kredita koji živi u bračnoj zajednici. S aspekta zakonskog uređenja bračne stečevine može se postaviti pitanje ništetnosti takvog pravnog posla, ukoliko drugi bračni drug za njega nije dao suglasnost. Kako prema prisilnim obiteljskopравnim propisima plaća i druge vrste zarade predstavljaju bračnu stečevinu, tako bi navedene suglasnosti i zadužnice dane bez znanja i dopuštenja drugog bračnog druga trebale predstavljati izvanredno upravljanje bračnom stečevinom bez suglasnosti drugog bračnog druga i nedopušteno raspolaganje u jednoj polovici.

Iz navedenog je očito da s jedne strane banke na plaću, kao i druga novčana sredstava koja se nalaze na računu korisnika kredita, bez obzira na način stjecanja, gledaju kao na njegovu vlastitu imovinu, dok s druge strane obiteljsko pravo plaću, honorare i druga stalna primanja na prvom mjestu kvalificira kao bračnu stečevinu na kojoj su bračni drugovi suvlasnici u jednakim dijelovima. U tom smislu bi u svakom postupku ovrhe radi naplate kredita, koji se u pravilu provodi temeljem suglasnosti o zapljeni na plaći ili zadužnice korisnika kredita bračnog druga s kojima se drugi bračni drug nije suglasio, ovaj imao pravo odgovarajućim ovršnim sredstvom, poput izlučnog prigovora tražiti da se ovrha na polovici novčanih sredstava koji su stečeni radom proglašeni nedopuštenom (članak 73. OZ). Naime, suvlasništvo ovlašćuje na izlučni prigovor ukoliko je ovrhom zahvaćena cijela stvar, a ne samo idealni suvlasnički dio koji pripada ovršeniku.⁶⁰ Jedno ograničenje pri ovakvom razmišljanju moglo bi se odnositi na pitanje mogu li se

⁵⁹ Članak 1119. ZOO: «Tko za drugog učini kakav izdatak ili što drugo što je ovaj po zakonu bio dužan učiniti, ima pravo zahtijevati naknadu od njega», u vezi s obiteljskopравnom obvezom uzdržavanja djece od strane roditelja (članak 94. stavak 1. i članak 98. stavak 2. ObZ) i stvarnopravnom obvezom suvlasnika da pokrivaju troškove stvari razmjerno suvlasničkim dijelovima (članak 38. stavak 2. ZVSP).

⁶⁰ Usporedi Dika, M., Ovršni zakon, Narodne novine, Zagreb, 2008., str. 129. «Kad je u zemljišnim knjigama kao vlasnik nekretnine upisan samo jedan bračni drug, tada se založno pravo nije moglo steći niti povjerenjem u zemljišne knjige na suvlasničkom dijelu bračnog druga s kojim nije sklopljen sporazum o osnivanju založnog prva, po načelu da nitko na drugog ne može prenijeti više prava nego što i sam ima. Stoga je prihvaćen zahtjev za proglašenjem ovrhe nedopustivom na jednoj polovici dijela.» (VSRH: Rev-1051/02-2).

novčana sredstva na računu tretirati kao stvar u smislu ZVSP, jer je jednako tako moguće razmišljanje da se radi o tražbini prema banci na isplatu, pa se u tom smislu ne bi radilo o suvlasništvu nego o poziciji bračnih drugova kao suvjerovnika?

Opredijelimo li se za teorijski uvriježen stav kako plaća i druga zarada bračnih drugova jednako kao i nekretnine prema prisilnim propisima obiteljskog prava predstavljaju bračnu stečevinu na kojoj su bračni drugovi suvlasnici u jednakim dijelovima dolazimo do sljedećeg zaključka: plaća i druga zarada bračnih drugova kada postaju predmetima ovrhe i osiguranja (za razliku od nekretnina), u potpunosti gube status bračne stečevine i tretiraju se kao vlastita imovina onog bračnog druga na čijem se računu nalaze!

c) Namjenski krediti za kupnju motornog vozila s osvrtom na fiducijarno osiguranje tražbine

Kod namjenskih kredita za kupnju motornog vozila, banka sklapa ugovor o kreditu s jednom osobom, koja se upisuje u knjižicu vozila kao jedini vlasnik. Vlasništvo automobila na taj način formalno stječe onaj bračni drug koji je ugovorna strana, dok iz perspektive obiteljskog prava on ipak neće biti jedini vlasnik. Naime, pod uvjetom da je ugovor sklopljen za vrijeme trajanja bračne zajednice, te kredit otplaćivan novcem koji predstavlja bračnu stečevinu, motorno vozilo će predstavljati suvlasništvo bračnih drugova, bez obzira što je samo jedan od njih upisan u knjižicu vozila kao vlasnik (članak 248. i 249. stavak 1. ObZ).

Najčešći instrumenti osiguranja su, kao i kod stambenih kredita: jamstvo, zadužnice i izjave o suglasnosti zapljene primanja svih sudionika ugovora o kreditu, te fiducijarni prijenos prava vlasništva na motornom vozilu u korist banke, a rjeđe upis založnog prava na nekretnini.⁶¹

Pitanja koja su u vezi sa zadužnicom, suglasnošću za zapljenom plaće, te izlučnim prigovorom, odnosno ništetnim pravnim poslovima u tom kontekstu istaknuta kod prethodne dvije vrste kredita, jednako se odnose i na namjenski kredit radi kupnje motornog vozila.

Kod kredita za kupnju motornog vozila nerijetko se povrat kreditnih sredstava osigurava putem jamstva treće osobe, pa nije rijetkost situacija u kojoj banka svoje novčano potraživanje namiruje od jamca. Istovremeno drugi bračni drug koji nije sudjelovao u sklapanju ugovora s bankom prema banci i jamcu neće imati nikakvih obveza, premda u skladu s prisilnim propisima obiteljskog prava postaje suvlasnik motornog vozila stečenog za vrijeme trajanja bračne zajednice!

U praksi banaka su česta osiguranja povrata kredita osnivanjem fiducijarnog vlasništva banke na motornom vozilu. Naime, općenito pri ugovaranju kredita veće vrijednosti banke najčešće nastoje da im se tražbina osigurava upravo prijenosom vlasništva radi osiguranja (fiducijom).

⁶¹ Vidi više u: tri modela instrumenata osiguranja kredita prema Hypo Alpe-Adria-Bank d.d.

[http://www.hypo-alpe-adria.hr/home.nsf/r/Krediti_brosure_s_primjerima/\\$file/Auto_standardni_EUR_bez_osig.pdf](http://www.hypo-alpe-adria.hr/home.nsf/r/Krediti_brosure_s_primjerima/$file/Auto_standardni_EUR_bez_osig.pdf), str. 2, (posjećeno 14. rujna 2011.)

Fiducijarnim prijenosom vlasništva radi osiguranja tražbine vlasnik ne opterećuje svoju stvar založnim pravom, nego je prenosi u vlasništvo vjerovnika radi osiguranja neke njegove tražbine. Vjerovnik, u ovom slučaju banka, time dobiva u pogledu stvari sva prava koja pripadaju vlasniku, što joj omogućuje da može namiriti osiguranu tražbinu iz vrijednosti te stvari, ukoliko ona po dospeljeću ne bude ispunjena.⁶²

Ukoliko jedan od bračnih drugova kupi motorno vozilo sredstvima kredita čiji povratak je osiguran fiducijarnim prijenosom vlasništva na automobilu (što je moguće i na nekretnini u korist banke), u tom slučaju motorno vozilo (ili nekretnina) ne ulaze u imovinu korisnika kredita. Ako je pri tome korisnik živio u bračnoj zajednici, to znači da je i njegov bračni drug u skladu s prisilnim propisima o bračnoj stečevini neizravno sudjelovao u realizaciji ugovora o kreditu. Uvjet je da su se kreditna sredstva vraćala novcima koji predstavljaju zaradu, što je u životnoj stvarnosti gotovo pravilo. Kad banka nakon određenog vremena u cijelosti ostvari svoja novčana potraživanja prema korisniku kredita tada ona kao vjerovnik (fiducijar) ima obvezu prenijeti vlasništvo motornog vozila (ili nekretnine) na korisnika kredita (fiducijanta). Vlasništvo motornog vozila (ili nekretnine) na taj način izravno ulazi u imovinu bračnog druga korisnika kredita, a posredno i u bračnu stečevinu na kojoj su oba bračna druga suvlasnici.

Međutim, namjenski se krediti za kupnju motornog vozila, (kao i stambeni krediti) u pravilu sklapaju na duže vrijeme (na pet, deset i više godina), pri čemu se tražbina banke često osigurava upravo fiducijom. Bračni drugovi se u tom dugom vremenskom razdoblju nerijetko razvode, uslijed čega se pojavljuje niz pitanja u vezi s pravima i obvezama koje proizlaze s jedne strane iz ugovornog odnosa s bankom i s druge strane u vezi s diobom i razvrgnućem bračne stečevine.

Tako se u slučaju zahtjeva za razvrgnućem bračne stečevine najprije postavlja pitanje pravnog položaja bračnog druga koji nije korisnik kredita u odnosu na motorno vozilo (ili nekretninu) koje su se kao sredstvo osiguranja našle u vlasništvu banke. Kako su motorno vozilo (ili nekretnina) u fiducijarnom vlasništvu banke tako iste niti ne mogu biti predmet razvrgnuća, jer nitko od bračnih drugova u vrijeme razvrgnuća nema pravo vlasništva, pa tako niti suvlasništva na njima. U tom smislu je moguća situacija u kojoj bračni drugovi u vrijeme prestanka bračne zajednice nemaju nikakvih stvarnih prava koja bi ulazila u bračnu stečevinu, a da istovremeno jedan od njih – korisnik kredita osiguranog fiducijarnim vlasništvom u korist banke - ima obvezu prema banci. Rezultat takve situacije jest postojanje obveze bračnog druga korisnika kredita prema banci i nedostatak bračne stečevine bračnih drugova.

Ipak je i u takvim okolnostima, gdje nema mjesta razvrgnuću bračne stečevine, nužno urediti međusobne imovinske odnose bračnih drugova i to isticanjem obveznopravnog zahtjeva. Stoga je za uređenje imovinskopravnih odnosa bračnih drugova u ovakvim činjeničnim okolnostima nužno uzeti u obzir i pomiriti obveznopravne, stvarnopravne i obiteljskopravne učinke zasnovanih pravnih

⁶² Gavella, N., op. cit. (bilj. 9), str. 471.

odnosa.

Stoga na temelju utvrđene činjenice otplaćivanja stambenog ili namjenskog kredita za kupnju motornog vozila (ili nekretnine), iz sredstava stečenih radom za trajanja bračne zajednice od strane bračnog druga korisnika kredita, drugi bračni drug ima pravo postaviti obveznopravni zahtjev radi stjecanja bez osnove u visini polovice kredita otplaćenog u vremenu od zasnivanja do prestanka bračne zajednice. Pravna osnova ovog obveznopravnog zahtjeva nalazi se u odredbama članka 1111. ZOO-a. Pri tome se za nastanak izvanugovornog obveznopravnog odnosa stjecanja bez osnove, moraju ispuniti sljedeće pretpostavke: povećanje imovine na jednoj strani, umanjenje imovine na drugoj strani, postojanje uzročne veze između povećanja i umanjenja imovine, stjecanje bez osnove, te da činidba nije bila štetna radnja u smislu građanskog delikta ili povrede ugovornog odnosa. U slučaju da je ugovor o kreditu sklopljen prije stupanja u bračnu zajednicu, pa se nastavio otplaćivati za njenog trajanja, obveznopravni zahtjev za stjecanje bez osnove se treba odnositi samo na razdoblje trajanja bračne zajednice.

Drugo moguće rješenje ide u smjeru postojanja tražbine drugog bračnog druga koji nije stranka ugovora o kreditu, na predaju automobila nakon otplate kredita (ili stjecanja suvlasništva na nekretnini). Ove tražbine jesu u imovini bračnih drugova, samo što u vrijeme razvrgnuća bračne stečevine još nisu dospjele. Daljnji problem kad je u pitanju motorno vozilo predstavlja dodatno pitanje tko ga može voziti, jer je u imovinu bračnih drugova ušlo i pravo na posjed i korištenje motornog vozila (kao pravo prema banci), što je bit stvari, s obzirom da se motorna vozila uglavnom amortiziraju u roku otplate kredita.

Zaključno možemo istaknuti da bračni drug koji nije stranka ugovora o kreditu osiguranog osnivanjem fiducije (bilo da je riječ o kupnji motornog vozila ili nekretnine) svoje bračne imovinske odnose može rješavati na dva načina: a) zahtjevom za stjecanje bez osnove ili b) potraživanjem suvlasničkog dijela na stvari, pri čemu, ukoliko se opredijeli za prvu opciju, mora voditi računa o roku zatare.

4. SAŽETAK OTVORENIH PITANJA PROIZAŠLIH IZ SUKOBA PRAVNOG UREĐENJA BRAČNE STEČEVINE I DRUGIH IMOVINSKOPRAVNIH I BANKOVNIH PROPISA

Reguliranje imovinskih odnosa bračnih drugova sa svega 11 odredaba Obiteljskog zakona koji predstavlja propis *lex specialis* s jedne strane i znatno veći broj različitih pravnih propisa koji reguliraju imovinskopravne odnose u koje ljudi svakodnevno ulaze s druge strane, otvaraju niz pitanja na koje niti sudska praksa, a ni znanost nisu dale zadovoljavajuća rješenja. Stoga ćemo u ovom završnom dijelu rada sažeto istaknuti zaključke i otvorena pitanja do kojih smo u ovom radu došli, a koja pitanja i zaključci mogu biti nacrt za neka buduća istraživanja u području imovinskih odnosa bračnih drugova.

1. Sustavno tumačenje odredaba ObZ o imovinskopravnim odnosima bračnih

drugova i relativnost kao temeljno načelo obveznog prava dovode nas do zaključka da se imovina koja ulazi u bračnu stečevinu odnosi isključivo na **subjektivna stvarna prava**, a ne i subjektivna obvezna prava bračnih drugova.

2. Unatoč činjenici da se **plaća i zarada bračnih drugova** u pravnoj literaturi uvijek nabrajaju kao predmeti bračne stečevine na prvom mjestu, pogled iz perspektive radnog, obveznog i ovršnog prava, a posebno «bankovno tretiranje» plaće koja se nalazi na tekućem računu osobe koja živi u bračnoj zajednici, navode nas na potrebu ponovnog preispitivanja pravnog položaja plaće bračnog druga u kontekstu bračne stečevine.
3. Unatoč zakonom zajamčenoj **zaštiti poštenih trećih osoba** – stjecatelja prava vlasništava na nekretninama, kontradiktorna praksa Ustavnog i Vrhovnog suda nas navode na potrebu promišljanja o novim mehanizmima zaštite ravnopravnosti bračnih drugova, vodeći računa o jamstvu pravne sigurnosti u pravnom prometu nekretninama.
4. Kako tražbine predstavljaju teret bračne stečevine, tako se postupak njezinog razvrgnuća, čija je narav u smislu ObZ i ZVSP stvarnopravna, isticanjem obveznopravnih zahtjeva sadržajno mijenja i pretvara u postupak uređenja sveukupnih imovinskih odnosa bračnih drugova. Stoga **dobrovoljno ili sudsko uređenje imovinskopravnih odnosa bračnih drugova ne znači samo razvrgnuće bračne stečevine nego se radi o sadržajno širem postupku uređenja ukupnih stvarnopravnih i obveznopravnih odnosa bračnih drugova**.
5. **Samostalna, podijeljena ili solidarna odgovornost bračnih drugova** ovisi o pravnoj osnovi iz koje određena obveza izvire. **Solidarna odgovornost** bračnih drugova danas nije propisana niti jednim zakonom, te joj stoga nedostaje pravna osnova, o kojoj je *de lege ferenda* potrebno povesti računa.
6. Ukoliko **ugovor o stambenom kreditu** sklapa osoba koja se nalazi u bračnoj zajednici, tada banke o toj činjenici u praksi mudro vode računa, premda se bračni status osobe koja sklapa ovaj ugovor na normativnoj razini ne spominje niti na jednom mjestu. Banke u praksi zahtijevaju da drugi bračni drug bude sudužnik, čime ovaj ujedno daje suglasnost za sklapanje ugovora o kreditu, te istodobno ima položaj sudužnika.
7. Kod **nenamjenskih kredita** gdje se ne traži sudjelovanje ili suglasnost drugog bračnog druga, ugovorni odnos postoji isključivo između banke i korisnika kredita. Bračni drug korisnik kredita u skladu s tim odgovara samostalno za svoje obveze prema banci, bez obzira na namjenu kredita koja u stvarnosti može biti vrlo različita i nerijetko u korist oba bračna druga ili cijele obitelji.
8. **Provedba ovrhe po svim novčanim sredstvima i po svim računima** osobe koja živi u bračnoj zajednici u skladu s ZPONS jest u suprotnosti s odredbom ObZ prema kojoj se imovina bračnih drugova stečena radom za vrijeme trajanja bračne zajednice smatra njihovim suvlasništvom. Bračni drug

ovršenika bi temeljem pravne naravi bračne stečevine trebao moći zahtijevati da se njegova polovica novčanih sredstava izuzme od ovrhe, osim ukoliko i on nije dužnik(ovršenik).

9. S aspekta zakonskog uređenja bračne stečevine može se postaviti pitanje ništetnosti **davanja suglasnosti o zapljeni na plaći korisnika kredita** (članak 124. OZ) ili **davanja zadužnice** (članak 125. OZ) osobe koji živi u bračnoj zajednici ukoliko drugi bračni drug za takav pravni posao nije dao suglasnost. Plaća i druga zarada bračnih drugova jednako kao i nekretnine prema prisilnim propisima obiteljskog prava predstavljaju bračnu stečevinu na kojoj su bračni drugovi suvlasnici u jednakim dijelovima, međutim ukoliko postaju predmetima ovrhe i osiguranja tada, za razliku od nekretnina, novac stečen radom za trajanja bračne zajednice gubi status bračne stečevine i tretira se kao vlastita imovina onog bračnog druga na čijem se računu nalazi!
10. Kad se tražbina banke osigurava **fiducijom** tada se pojavljuje niz pitanja u vezi s pravima i obvezama koji proizlaze s jedne strane iz ugovornog odnosa s bankom i s druge strane iz zakonskih imovinskih odnosa bračnih drugova. U takvim je okolnostima nužno pomiriti obveznopravne, stvarnopravne i obiteljskopravne učinke ugovora o kreditu osiguranog fiducijarnim prijenosom prava vlasništva sa ili bez suglasnosti drugog bračnog druga.

5. ZAKLJUČAK

Prvotni cilj ovog rada je bio ukazati na određene proturječnosti između zakonskog uređenja bračne stečevine i bankovnih pravnih poslova u kojima sudjeluje osoba koja živi ili je u vrijeme njihovog sklapanja živjela u bračnoj zajednici. Međutim, već na prvi pogled je bilo jasno kako je potrebno napraviti jedan korak unatrag, te preispitati temeljne pojmove u vezi sa zakonskim uređenjem bračne stečevine. Ovakav nam je pristup pomogao bolje razumjeti i ostale probleme koji svakodnevno proizlaze iz neusklađenosti obiteljskopравnih odredaba o bračnoj stečevini, te odredaba stvarnog, obveznog, zemljišnoknjižnog, ovršnog i «bankovnog prava». Većina u radu istaknutih problema i otvorenih pitanja proizlaze iz dosljednog poštivanja temeljne postavke prema kojoj su odredbe ObZ o bračnoj stečevini *lex specialis* u odnosu na sve druge pravne propise, odnosno iz dosljednog poštivanja prisilne naravi odredbe o bračnoj stečevini temeljem koje sva imovina stečena radom za vrijeme trajanja bračne zajednice (ili koja potječe iz te imovine) predstavlja bračnu stečevinu – suvlasništvo bračnih drugova u jednakim dijelovima.

Premda je ObZ *lex specialis* u odnosu na druge imovinsko pravne propise i unatoč prisilnoj naravi obiteljskopравnih odredaba o bračnoj stečevini, jasno je kako ono što je prema obiteljskom pravu bračna stečevina, u režimu bankovnog prava, a vrlo često i u režimu ovršnog prava to prestaje biti. U konačnici nam se čini da samo 11 odredaba koje uređuju vrlo složene imovinskopравne odnose bračnih drugova ipak nisu dovoljne, unatoč činjenici da nam na raspolaganju

ostaje primjena odredaba stvarnog, obveznog i drugih grana prava.

Nakon svega smatramo da posebnost bračnih odnosa zahtijeva iscrpnije i preciznije uređenje određenih imovinskih pitanja koja proizlaze iz činjenice zajedničkog života, jer «bračna zajednica znači zajedništvo u svim oblicima kako u stvaranju dobiti, tako i trošenju, kao i u poboljšanju imovinskog stanja obaju bračnih drugova.»⁶³

Čini se da širokim i bezrezervnim oslanjanjem i upućivanjem na opće odredbe građanskog prava kad su u pitanju imovinski odnosi bračnih drugova, krećemo u smjeru upravo suprotnom od onoga što nam je kontinuirani cilj u svim drugim područjima obiteljskog prava, a to je posebna zaštita obitelji i obiteljskih odnosa.

ISSUES OF DISPUTE IN MARITAL CONTRACTS WITH PARTICULAR ATTENTION ON MARITAL PARTNERS' BANK CONTRACTS

This paper aims to present certain problem areas related to bank contracts which people who are living together form or at the time of contracting were living as if married. The issues which this paper broaches are: precisely defining community property, analysis of the legal nature of salary and other types of marital partners' earnings in the context of bank or execution law, the legal effects of emphasising compulsory legal demands in the procedure of dissolving communal property, the responsibility of marital partners for monetary claims and the legal position of community property in execution and insurance procedures. These issues will then be analysed in the context of contracting between the bank and person who lived or is living as if married. This concerns contracts on opening and having daily bank accounts and three types of loan contracts – housing, general and buying vehicles.

Key words: *community property, marital partners, bank contracts*

⁶³ Hrabar, D., op. cit. (bilj. 29), str. 49.